Materiallar to’plami · Conference Proceedings
”ZAMONAVIY TADQIQOTLAR VA BARQAROR RIVOJLANISH” respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi
04 August 2026
UDK 37
PEDAGOGIKA

INGLIZ TILIDA YOZMA NUTQNI RIVOJLANTIRISHDA KOMMUNIKATIV YONDASHUVNING SAMARADORLIGI

Adolat Davronbek qizi Jumaboyeva*
Urganch Davlat Pedagogika Instituti
✉ jumaboyevaadolat1995@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada bo‘lajak pedagoglarda ingliz tilida yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirishda kommunikativ yondashuvning nazariy va amaliy imkoniyatlari tahlil qilinadi. Yozma nutq kompetensiyasining tarkibiy qismlari, kommunikativ yondashuv tamoyillari hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida yozma nutqni rivojlantirish metodlari yoritilgan. Shuningdek, esse, elektron pochta, hisobot, reflektiv yozuv, blog va loyiha ishlari orqali talabalarning akademik yozuv ko‘nikmalarini rivojlantirish yo‘llari ko‘rsatib berilgan. Tadqiqot natijalariga tayangan holda kommunikativ yondashuvning talabalarning mustaqil fikrlash, tanqidiy tahlil qilish, mantiqiy bayon etish va yozma muloqot kompetensiyasini shakllantirishdagi ahamiyati asoslangan.

Kalit so‘zlar

kommunikativ yondashuv, yozma nutq kompetensiyasi, akademik yozuv, kompetensiyaviy ta’lim, ingliz tili, interfaol metodlar, bo‘lajak pedagog.

DOI: 10.5281/zenodo.21743570

Kirish

Bugungi globallashuv sharoitida xorijiy tillarni, ayniqsa ingliz tilini puxta o‘zlashtirish zamonaviy mutaxassis tayyorlashning muhim omillaridan biri hisoblanadi. Oliy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar talabalarda nafaqat til bilimlarini, balki amaliy kommunikativ kompetensiyalarni ham rivojlantirishni talab etmoqda. Shu nuqtai nazardan, bo‘lajak pedagoglarda ingliz tilida yozma nutq kompetensiyasini shakllantirish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri sanaladi.

Yozma nutq chet tilini o‘rganishning eng murakkab faoliyat turlaridan biri bo‘lib, u grammatik, leksik, uslubiy va mantiqiy bilimlarning uyg‘unligini talab qiladi. Yozma fikrni aniq, izchil va maqsadga muvofiq ifodalash talabaning nafaqat tilni bilish darajasini, balki uning analitik tafakkuri va ijodiy salohiyatini ham namoyon etadi.

So‘nggi yillarda chet tillarni o‘qitishda kommunikativ yondashuv ustuvor metodik yo‘nalish sifatida e'tirof etilib, ta'lim jarayonining markaziga o‘quvchi shaxsini qo‘yish tamoyili keng qo‘llanilmoqda. Ushbu yondashuv talabalarning real hayotiy vaziyatlarda til vositalaridan samarali foydalanishiga xizmat qiladi.

Kommunikativ yondashuvning nazariy asoslari

Kommunikativ yondashuv XX asrning ikkinchi yarmida til o‘qitish metodikasida yangi bosqichni boshlab berdi. Dell Hymes tomonidan ilgari surilgan kommunikativ kompetensiya nazariyasi, keyinchalik Canale va Swain tomonidan rivojlantirilib, chet tillarni o‘qitish metodikasining ilmiy asosiga aylandi.

Mazkur yondashuvga ko‘ra, tilni o‘rganishning asosiy maqsadi grammatik qoidalarni yod olish emas, balki ularni real muloqot jarayonida qo‘llay olishdir. Demak, yozma nutq ham haqiqiy kommunikativ vazifalarni bajarishga xizmat qilishi kerak.

Kommunikativ yondashuv quyidagi tamoyillarga asoslanadi:

- o‘quvchi markazli ta'lim;
- haqiqiy kommunikativ vaziyatlarni modellashtirish;
- funksional til birliklaridan foydalanish;
- hamkorlikdagi ta'lim;
- ijodiy fikrlashni rag‘batlantirish;
- refleksiya va o‘z-o‘zini baholash.

Mazkur tamoyillar yozma nutqni rivojlantirishda ham samarali natija beradi.

Yozma nutq kompetensiyasining tarkibiy komponentlari

Yozma nutq kompetensiyasi murakkab ko‘nikmalar majmuasidan iborat bo‘lib, u quyidagi komponentlarni o‘z ichiga oladi:

- lingvistik kompetensiya;
- grammatik kompetensiya;
- leksik kompetensiya;
- diskursiv kompetensiya;
- sotsiolingvistik kompetensiya;
- strategik kompetensiya;
- pragmatik kompetensiya.

Talaba mazkur komponentlarni uyg‘un ravishda egallagandagina o‘z fikrini ingliz tilida erkin va mantiqiy ifodalay oladi.

Kommunikativ yondashuv asosida yozma nutqni rivojlantirish metodlari

Yozma nutqni rivojlantirishda kommunikativ topshiriqlar alohida ahamiyat kasb etadi. An'anaviy grammatik mashqlar o‘rniga real hayot bilan bog‘liq vazifalar qo‘llanilganda talabalar faolroq ishtirok etadilar.

Samarali topshiriqlar jumlasiga quyidagilar kiradi:

- Essay writing;
- Opinion essay;
- Argumentative essay;
- Report writing;
- Email writing;
- Letter writing;
- Blog writing;
- Reflection writing;
- Project report;
- Case study analysis.

Bunday topshiriqlar talabalarda mustaqil fikrlash, dalillash, tahlil qilish va xulosa chiqarish ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Akademik yozuv madaniyatini rivojlantirish

Akademik yozuv bugungi oliy ta'limning ajralmas qismidir. Talabalar ilmiy maqola, referat, esse va loyiha hisobotlarini yozish jarayonida ilmiy uslubni egallaydilar.

Akademik yozuv quyidagi bosqichlarda amalga oshiriladi:

1. Mavzuni tanlash.
2. Axborot yig‘ish.
3. Reja tuzish.
4. Birinchi variantni yozish.
5. Tahrirlash.
6. Grammatik tekshiruv.

7. Yakuniy variantni tayyorlash.

Kommunikativ yondashuv mazkur bosqichlarning har birida talabaning faol ishtirokini ta'minlaydi.

Interfaol metodlarning o‘rni

Yozma nutqni rivojlantirishda quyidagi interfaol metodlar samarali hisoblanadi:

- Brainstorming;
- Think–Pair–Share;
- Peer Review;
- Collaborative Writing;
- Project Based Learning;
- Problem Based Learning;
- Fishbone;
- Cluster;
- Debate.

Peer Review usuli ayniqsa samarali bo‘lib, bunda talabalar bir-birlarining yozma ishlarini baholash orqali xatolarni aniqlash va tahlil qilishni o‘rganadilar.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish

Raqamli texnologiyalar yozma nutq kompetensiyasini rivojlantirish imkoniyatlarini yanada kengaytiradi.

Quyidagi platformalar samarali hisoblanadi:

- Google Docs;
- Moodle;
- Microsoft Teams;
- Padlet;
- Google Classroom;
- Grammarly;
- QuillBot;
- ChatGPT;
- Cambridge Write & Improve.

Ushbu vositalar talabalarni hamkorlikda yozishga, xatolarni mustaqil tahlil qilishga hamda yozma nutqni takomillashtirishga yordam beradi.

Kommunikativ yondashuvning afzalliklari

Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kommunikativ yondashuv asosida tashkil etilgan yozma mashg‘ulotlar:

- yozma nutq tezligini oshiradi;
- lug‘at boyligini kengaytiradi;
- grammatik xatolarni kamaytiradi;
- mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi;
- tanqidiy tafakkurni shakllantiradi;
- akademik yozuv madaniyatini rivojlantiradi;
- talabalarning motivatsiyasini oshiradi;
- mustaqil ta'lim ko‘nikmalarini shakllantiradi.

Natijada talabalarning yozma kommunikativ kompetensiyasi sezilarli darajada rivojlanadi.

Xulosa

Olib borilgan tahlillar shuni ko‘rsatadiki, kommunikativ yondashuv bo‘lajak pedagoglarda ingliz tilida yozma nutq kompetensiyasini shakllantirishning eng samarali metodik asoslaridan biridir. Mazkur yondashuv

yozma topshiriqlarni real kommunikativ ehtiyojlar bilan bog‘lash, talabalarni faol o‘quv subyekti sifatida jalb etish hamda ularning mustaqil va tanqidiy fikrlashini rivojlantirish imkonini beradi.

Interfaol metodlar, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va kompetensiyaviy ta'lim tamoyillarini uyg‘unlashtirish orqali yozma nutqni rivojlantirish jarayoni yanada samarali tashkil etiladi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida ingliz tilini o‘qitishda kommunikativ yondashuv asosidagi metodik tizimni keng joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Canale M., Swain M. *Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing*. Applied Linguistics, 1980.
2. Hymes D. *On Communicative Competence*. Harmondsworth: Penguin Books, 1972.
3. Harmer J. *The Practice of English Language Teaching*. Pearson Education, 2015.
4. Brown H. D. *Principles of Language Learning and Teaching*. Pearson Education, 2014.
5. Richards J. C., Rodgers T. *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press, 2014.
6. CEFR. *Common European Framework of Reference for Languages*. Council of Europe, 2020.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining ta'lim sohasini rivojlantirishga oid farmon va qarorlari.